
Davulcu, M. (2018) Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme, *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:1 Sayı:3, 335-358

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 28.09.2018

Kabul / Accepted: 02.12.2018

Araştırma Makalesi/Research Article

ALANYA YÖRESİNDE İPEK VE İPEKBÖCEKÇİLİĞİ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE HALKBİLİMSEL BİR İNCELEME

Mahmut DAVULCU*

Öz

Yaprakları ipek böceğinin yegâne besin kaynağı olan dut ağacının yetiştirilmesinden ham ipek elde edilmesine ve hatta çeşitli ürünlere dönüştürülmesine kadar geçen bütün aşamaları kapsayan ipekböcekçiliği yardımcı bir tarım kolu olarak değerlendirilmekle birlikte aslında son derece kadim bir meslek ve sanattır. İpek, kolay boyanabilen, yumuşak ve dayanıklı bir ip çeşidi olması nedeniyle tarih boyunca çok kıymetli bir dokuma hammaddesi olarak karşımıza çıkar. Asya'nın en eski askeri ve ticari ulaşım yoluna modern araştırmacılarca İpek Yolu isminin verilmesi ipeğin insanlık ve medeniyet açısından taşıdığı önemden kaynaklanmış olmalıdır.

Kökleri binlerce yıl öncesine ve Asya kıtasının derinliklerine uzanan bu sanatın günümüz Türkiye topraklarında yaşatıldığı belli başlı merkezlerinden birisi de Antalya iline bağlı olan Alanya'dır. Alanya yöresi, ipekböceğinin yetiştirilmesi için uygun iklim koşullarına sahip bir coğrafyadır.

İpekböcekçiliği ve ipek dokumacılığı Alanya geleneksel kültürü, sosyal yaşamı ve yöre ekonomisinde geçmişte oldukça mühim bir yer işgal etmiş olup, ipek ve ipekböcekçiliğinin önemi günümüzde de kısmen devam etmektedir.

Makale çalışması Alanya'da çeşitli tarihlerde gerçekleştirilen alan araştırması ve inceleme gezilerinde elde edilen bilgilerin literatür kaynakları ile desteklenmesi yolu ile hazırlanmış olup yörede mevcut ipek ve ipekböceği kültürünün halkbilimsel açıdan tasviri ve analizini içermektedir.

Anahtar kelimeler: *Alanya, folklor, el sanatı, ipek, ipek böceği, ipekçilik, somut olmayan kültürel miras.*

---

* Halk Kültürü Araştırmacısı (Sanat Tarihçi), KTB, Antalya, efuzade@gmail.com

A FOLKLORISTIC STUDY ON THE SILK AND SERICULTURE OF ALANYA

Abstract

Silkworm, whose leaves are the only food source of silkworm, is used as an auxiliary agricultural arm, covering all stages from the cultivation of mulberry tree to the production of raw silk and even into various products, but it is actually an extremely ancient profession and art. Silk is a very valuable raw material that can be easily dyed, soft and durable. The name of the Silk Road by modern researchers should be the result of the importance of silk in terms of humanity and civilization.

This art is deeply rooted and the roots of the Asian continent for thousands of years alive today one of the major centers of Alanya, which is linked to the territory of Turkey is Antalya province. Alanya is a geography with suitable climatic conditions for the cultivation of silkworm.

Silkworm and silk weaving The traditional culture, social life and local economy of Alanya occupied a significant place in the past, and the importance of silk and silkworm is still partially continuing.

The article study was prepared by supporting the information obtained in the field research and study visits on various dates in Alanya with the literature sources and includes the folklore description and analysis of the silk and silkworm culture in the region.

Keywords: *Alanya, folklore, handicraft, silk, silkworm, sericulture, intangible cultural heritage.*

1. Giriş

“İpek böcekleri tarafından salgılanan, glisin ve alanin amino asitleri bakımından zengin ve antiparalel beta yaprakları şeklinde düzenlenmiş birden fazla polipeptit zincirinden oluşan, molekül ağırlığı 350000 Dalton kadar olan, kozayı oluşturan fibroin ve serisin proteinlerini içeren iplikli madde” (Karol-Suludere-Ayvalı, 1998) olarak tanımlanan ipek, kültür tarihimiz açısından oldukça önemli unsurlardan birisidir. Halil İnalçık (İnalçık, 2008), ipeğin medeniyet tarihinde, servetin, siyasal ve sosyal prestij ve egemenliğin sembolü, kıtalararası iletişim ve ticaretin konusu, sanat üsluplarının yayılışı için temel madde olduğunu yazar. Asya'nın en eski askeri ve ticari ulaşım yoluna modern araştırmacılarca “İpek Yolu” isminin verilmesi ipeğin insanlık ve medeniyet açısından taşıdığı önemden kaynaklanmış olmalıdır¹.

İpekböcekçiliği, ipeğin yegâne besin kaynağı olan dutun yetiştirilmesinden ham ipek elde edilmesine kadar geçen bütün aşamaları içeren bir uğraştır (Günbulut, 2013a:1). İpekböcekçiliği yardımcı bir tarım kolu olarak değerlendirilmekle birlikte aslında başlıbaşına bir meslek ve sanattır.

Fotoğraf-1: İpek kozaları

---

¹ “İpek Yolu” ismi ilk kez, Alman coğrafyacı ve jeolog Baron F. Von Richthofen 1877 yılında yayınladığı “Çin” adlı eserinde kullanmıştır (Toprak, 2008:2).

İpek, kolay boyanabilen, yumuşak ve dayanıklı bir ip çeşidi olması nedeniyle tarih boyunca çok kıymetli bir dokuma hammaddesi olarak karşımıza çıkar (Karacadağlı Çalık, 2017: 27). İpekböceğinden elde edilen ipliğin kesiksiz yapısı onu pamuk, keten ve yünden elde edilen iplerden daha güçlü ve kolay dokunabilir kılmıştır (Atav-Namırtı, 2011:113). İpek hem sıcak hem de soğuk ağır iklim koşullarına uygun bir özelliğe sahiptir. Bakteri, küf ve mantar oluşmasını engeller. İpeğin parlak görünümü ve yumuşaklığının yanı sıra hava dolaşımını sağlamada da etkisi bilinir. Ayrıca ıslaklık hissi vermeden yüksek oranda nem çekme özelliğine sahiptir (Yurtoğlu, 2017:182). Günümüzde ipekböceği kozasından elde edilen ham ipek; ipekli kumaş, ipek halı, ameliyat ipi ve paraşüt ipi, hediyeelik eşya, askeri çelik yelek imalatı gibi değişik birçok alanda kullanılmaktadır (Başkaya,2013:269).

Ülkemizde ipek ve ipekböcekçiliğinin tarihsel olarak gerek ekonomik ve gerekse kültürel açıdan önem taşımış olduğu bölgelerden birisi de Alanya'dır. Yöre ipekböcekçiliği için oldukça uygun şartlara sahip bir coğrafyadır. Kuzeyinde Toros dağları ve güneyinde Akdeniz'in yer aldığı küçük bir karstik yarımada üzerinde kurulu bulunan Alanya, sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle tarih boyunca Akdeniz ticaretinde rol almış bir yerleşim yeridir. Kilikya ile Pamphylia sınırında, Antalya körfezinde yer alan kent tarihi süreç boyunca önce *Korakesion* ve daha sonra *Kalon Oros* isimleri ile anılmıştır. Selçuklu Türklerinin 13. yüzyılda şehri fethetmesiyle birlikte şehrin fatihi olan Sultan Alâeddin Keykubad'ın ismine nispetle *onun kenti* manasında kullanılan Ala'yye adını almıştır (Bozkuş, 2016:2010). Akdeniz ikliminin hakim olduğu bölge oldukça dağlık ve ormanlıktır. En önemli geçim kaynakları turizm, tarım ve kısmen hayvancılıktır.

2. Yöntem

Betimsel nitelikli makale çalışmamızın çıkış noktasını ve en önemli amacını Alanya yöresinde ipek ve ipekböcekçiliği etrafında teşekkül etmiş olan kültürel yapının incelenmesi ve günümüzdeki durumunun tespiti olarak özetleyebiliriz.

Makale, araştırma evrenimizi de teşkil eden ve Antalya ili sınırları içerisinde yer alan Alanya'da gerçekleştirilen saha araştırmalarında elde edilen bilgi ve bulguların yanı sıra mevcut literatür ve arşiv belgelerinin

Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme

değerlendirilmesi sonucu kaleme alınmıştır. Gerçekleştirdiğimiz araştırmalarda halkbilime özgü tekniklerle gözlem, görüşme, katılımlı gözlem ve görüntü ile belgeleme tekniklerinden yararlanılmıştır. İpekböcekçiliğinin tarihsel geçmişi, icra tekniği, elde edilen ürünler ve günümüzdeki durumu makale bünyesinde ele alınan başlıca konulardır.

Fotoğraf-2: Etnofotografik belgeleme-Alanya

3. İpek ve İpekböcekçiliği

İpek elde etmek amacıyla kullanılan tırtıl türü kelebekgillerden olan ve dut ağacının yaprağıyla beslenen *Bombyx Mori L*'dir (Atav-Namırtı, 2011:112). *Bombyx Mori L* cinsi ipekböceği birçok ipek böceği türü içinde en iyi ipek üreten, kulture edilmiş en özel cinsidir. Bu cinse ait ipek kozalarından 1500 metre ve hatta daha uzun ipek tel çekilebilmektedir (İmer, 2005:7). Günümüzde dünyada yaklaşık 70 ülke ipek üretmekte olup dünyanın en büyük ipek kozası üreticisi ülke Çin'dir (Atav-Namırtı, 2011:113).

Fotoğraf-3: İpekböcekleri-Alanya (Aysun Ç. Davulcu Arşivi)

Yazılı kaynaklar ve arkeolojik verilere göre Çin’de keşfedilen ipek ve ipekböcekçiliği uzun süre Çin coğrafyasının dışına çıkamamış, ilerleyen yüzyıllarda Türkistan, İran ve Anadolu coğrafyası üzerinden batıya doğru yayılmıştır². Türklerin ipekle ilgisi henüz İç Asya’da yaşarken başlamıştır. İpek kelimesi Türkçedir (Koraş, 2018:172). Martti *Räsänen*, Türkçe’nin çeşitli lehçelerinde yibek, yipek, yifek, cifek, çipek, jibek gibi telaffuzlarla söylenen ipek kelimesinin “ip” kökünden türetildiğini yazar (Bozkurt, 2000:361). Gerek Orhun abidelerinde ve gerekse *Divanü Lügati*’t-Türk’te ipekle ilgili kelimelerin zenginliğinin yanı sıra ipeğin aldatıcı cazibesine de dikkat çekilir (Bozkurt, 2000:362). Selçuklular Anadolu topraklarını fethettikten sonra ipek üretimini burada da geliştirdiler. I.Alaeddin Keykubad’ın Venedikliler’le yaptığı ticari antlaşmalardaki ihraç malları arasında ham ve işlenmiş ipek de zikredilir; bunlar "Türkiye ipekleri" (seta Turchia) adıyla tanınmaktaydı (Bozkurt, 2000:362). Osmanlılar gerek ipekböcekçiliği, gerek ipek dokumacılığı ve gerekse ipek ticaretini geliştirmek için büyük çabalar sarfetmişlerdir (İnalçık, 2000:362-365).

İpekböceği, yaşadığı ortamdaki sıcaklık ve nem koşullarına hassasiyet gösteren bir canlıdır. Onun fizyolojik faaliyetlerini tam olarak yerine getirebilmesi için gelişim evrelerinde (*Nisan- Haziran döneminde*) 20-

² İpeğin Çinlilerden daha önce Türk halkları tarafından keşfedildiği ve üretildiği yönünde çalışmalar da bulunmaktadır (İmer, 2005: 28).

28°C'lik ideal ortam sıcaklığı, %70-85 arasında değişen nispi nem oranlarına ihtiyaç vardır (Özgür, 1996: 97). Yumurta, larva (tırtıl), krizalit (pupa) ve kelebek aşamaları ipekböceğinin hayatındaki dönemlerdir. Kelebek aşamasına gelen ipekböceği kozasını delerek dışarı çıkacak ve bu döngü devam edecektir.

İpekböceği yetiştirilmesi sırasında erkek işgücünün yanı sıra kadın iş gücü de yoğun bir şekilde karşımıza çıkar. Büyük bir yatırım istemeyen, uzun zaman gerektirmeyen, yardımcı bir iş koludur. Ülkemizde ipekböcekçiliği yardımcı bir tarımsal faaliyet olarak gerçekleştirilen, aile fertlerinin emeklerinin değerlendirilmesinde ve kırsal bölgelerde gizli işsizliğin önlenmesinde işlev gören bir faaliyettir (Atav-Namırtı, 2011:117). İpekböceğinin yetiştirilmesi oldukça kolay getirisi ise oldukça yüksektir. Türkiye, ipek böceği yetiştiriciliği açısından oldukça elverişli şartlara ve iklim koşullarına sahip olmakla birlikte günümüzde ipek böcekçiliği çeşitli nedenlerden dolayı büyük ölçüde terk edilmiştir (Atav-Namırtı, 2011:118).

4. Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği

Alanya yöresi, ipekböceğinin yetiştirilmesi için uygun iklim koşullarına sahip bir coğrafyadır³. Aynı şekilde yaprakları ipekböceğinin yegâne gıdasını teşkil eden dut ağacı da bu bölgede kolayca yetiştirilebilmektedir. İpekböcekçiliği ve ipek dokumacılığı bu yörede geçmişten günümüze gelen geleneksel bir uğraştır. Alanya'da ipekböcekçiliğinin tarihsel gelişiminde İpek yolu büyük bir önem taşımıştır (Zaimoğlu, 2012:170).

Yörede ipekböcekçiliğinin ne zaman başladığını kesin olarak söylemek mümkün değildir. Marino Sanudo 1300'lü yılların başında Antalya⁴ ve Alanya limanlarından diğer bir çok malla birlikte ipeğin de ihraç edildiğini yazar (Bozkuş, 2016:210, 216). 16. yüzyılda Osmanlılar ile İran arasında gerçekleşen savaşların ipek ticaretini etkilemesiyle Anadolu'da ipekböcekçiliğinin yavaş yavaş yayılmasına koşut bir şekilde bu bölgede de

---

³ Türkiye'de ipekböcekçiliğinin Akdeniz iklimi ve geçiş bölgelerinde yapılabildiği bir vakiydir (Özgür, 1996: 100).

⁴ 13. yüzyılın ikinci yarısında İlhanlı veziri Reşidüddin'e Selçuklu Anadolu'sundan gönderilen armağanlar arasında bir tür ipekli olan "kemha-i Antali" (Antalya kemhası) de bulunmaktaydı (Oğuz, 2004).

ipekböcekçiliğinin başladığını ve yaygınlaştığını söylemek yerinde olacaktır. İnalıcık, Alanya'yı Osmanlı döneminde karşımıza çıkan önemli üretim merkezlerinden birisi olarak zikreder (İnalıcık, 2000:364). Katip Çelebi, 17. yüzyılın ortalarında Alanya'da elde edilen mahsüller arasında ipeği de sayar (Gönüllü, 2003:10). 1630'lu yıllarda Alanya'da ipek üretimi ve mekikli dokumacılık yapıldığına dair bilgiler bulunmaktadır (Moğol, 1992:95-96; Günbulut, 2013a:29; Karacadağlı Çalık, 2017:39). 1814-15 yıllarına ait kayıtlarda Antalya'daki ipek üreticileri arasında Alaiyeli olduğu anlaşılan bazı gayrimüslimler de (Alaiyeli Dimitri kefere, Alaiyeli Yani kefere, Alaiyeli Tormuş kefere, Alaiyeli Yorgi kefere, Alaiyeli Arslan kefere) zikredilmiştir (Moğol, 1992:98; Günbulut, 2013a:31). 19. yüzyıla ait bir kayıta Alaiye sancağına bağlı Oba nahiyesinde ibrişim bağı tarım alanı olarak bir kayıt bulunmaktadır. Sancakta ise toplam 1032 adet dut ağacı kayıtlıdır. İpek yetiştiriciliği için önemi tartışmasız olan dut ağaçlarının kayıtlı olduğu yerler Oba nahiyesinde 532, Alaiye merkezde 131, Şeyh nahiyesinde 277, Sedire nahiyesinde 92 adettir (Karagedik, 2005: 65; Özkan, 2011:99). 1844-45 yıllarına ait kayıtlara göre Alaiye Kazası Merkezinde yaşayan Müslüman ahali arasında ipek dokumacılığı ile ilintili (kazzaz, çulhalık) iki hane mevcuttur (Karagedik, 2012:216). 20. yüzyılın başlarında Alanya'da pamuk ekimi ve pamuklu dokumacılığın yanı sıra ipekböcekçiliği ve ipek dokumacılığı da oldukça gelişmişti. Dokumacılık büyük ölçüde evlerde kurulu el tezgâhlarında sürdürülüyor, üretilen mendil, çorap, elbiselik kumaşlar daha çok yerel ihtiyaçları karşılamak üzere tüketiliyordu. Dokumaların bir kısmı da Anadolu'ya ihraç ediliyordu (Gürboğa, 2008:173). 1906 yılına ait kayıtlara göre 500 kıyye yerli ipek kozası ve 9900 kıyye ecnebi kozası üretilmiştir (Gönüllü, 2003:24). 1869, 1899, 1910 yılı kayıtları yörede ipekli dokumalar yapılmakta olduğunu gösterir (Gönüllü, 2003:24, 59). 1914 yılı kayıtlarına göre Alanya'dan 47 harar ipek kozası ihraç edilmiştir (Gönüllü, 2003:61). Cumhuriyet döneminde ipekçiliğin gelişmesi için önemli adımlar atılmıştır. 1930 yılında elde edilen koza miktarı 54.00 kilodur (Gönüllü, 2003:99). 1933 yılında tüm Antalya bölgesinde açılan 2225 kutu ipekböceği yumurtasından 900'ü Alanya'da kullanılmıştır ki bu oldukça yüksek bir rakamdır. 1935 yılında ise Alanya'da açılan ipekböceği yumurtası kutusu 1250'ye yükselmiştir (Günbulut, 2013a:34). 1938 yılına ait belgelere göre Alanya'da ortak bir koza pazarı yoktur. Kaymakamlık tarafından girişimde bulunulduğu halde halkın pazara koza getirmemesi nedeniyle bu

Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme

fikirten vazgeçilmiştir. Üreticiye ipekböceği tohumunu satan tüccar, mahsulü geri satın almaktadır. Bu şekilde çalışan 6 tane tüccar vardır. Her birinin ayrı ihnakları ve koza satış yerleri bulunmaktadır (Günbulut, 2013a:39). 1938 yılında Alanya’da ipekböcekçiliği okulu kurulmuştur (Günbulut, 2013b). Benzer şekilde ipek dokumacılığı Cumhuriyetten sonra da devam etmiştir. Dokunan ipekli bezlerden gömleklik bez, yatak çarşafı ve ipek kuşak imal edilmekte ve Anadolu’nun bir çok bölgesine gönderilmekteydi (Gönüllü, 2003:99-100). Antalya Valiliği tarafından 1938 yılında hazırlanan bir raporda “Alanya’da şöhret almış ipekli dokumacılıktan başka hiçbir sanat/zanaat yoktur” denilerek ipek dokumacılığının önemi vurgulanmıştır (Güçlü, 2012:465). Yakın zamanlara kadar hemen her evde bir tezgah olduğu ve tezgahlarda ipekli dokumalar yapıldığı bir vakiadır (Karacadağlı Çalık, 2017:29). Türkiye’de ipekböcekçiliğinin yoğun olduğu yörelerde kooperatifler açan Kozabirlik⁵, 1984 yılında Alanya’da da bir kooperatif tesis edilmesini sağlamıştır (Günbulut, 2013a:10). Günümüzde Alanya’da ipekböcekçiliği -geçmişe göre azalmış olmakla birlikte- bilhassa kırsal kesimde ve evlerde küçük aile işletmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yaklaşık 250 hane ipekböceği üreticisi olup bu uğraş Sapadere, Uzunöz, Dereköy, Fakırcalı, Tırılar, Şıhlar, Gözüküçüklü, Gümüşkavak, Yalçı, Dim Öteköy, Dim Taşbaşı, Dim Bucak, Dim Alacami ve Kuzyaka gibi yerleşim yerlerinde karşımıza çıkmaktadır.

⁵ Türkiye’de koza üretimini arttırmak ve üreticiyi korumak amacıyla 1940 yılında Bursa’da kurulan Kozabirlik (Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) 2010 yılı rakamları ile 3.254 ortağa sahiptir ve Bursa, Bilecik, Adapazarı, Mihalgazi ve Alanya’da bulunan 5 kooperatifi ile hizmet vermektedir. Bünyesinde Tohum Üretim İşletmesi ve Koza Çekim Tesisi de barındıran Kozabirlik Türkiye’de koza üretimini arttırmak ve üreticiyi koruyarak teşvik etmek suretiyle sektörde önemli bir işlevi yerine getirmektedir (Başkaya Top, 2011:2, 7).

YIL	KÖY SAYISI	HANE SAYISI	AÇILAN TOHUM KUTUSU	YAŞ İPEK KOZASI (Ton)
2017	31	246	454	13,386
2016	33	262	462	13,108
2015	33	286	507	14,971
2014	25	313	513	16,521
2013	25	334	503	15,282
2012	24	369	545	20,050
2011	24	392	625	20,764
2010	24	378	629	18,954
2009	25	437	706	20,846
2008	24	425	706	20,313
2007	24	446	677	22,990
2006	24	466	636	20,430
2005	24	532	695	22,734
2004	27	601	734	23,662
2003	24	586	736	29,006
2002	24	590	714	22,865
2001	34	510	617	13,532
2000	35	720	677	14,883
1999	35	800	800	24,480
1998	33	796	1.060	31,735
1997	35	800	900	25,480
1996	20	1.200	857	26,727
1995	46	988	943	26,000
1994	35	1.200	1.210	35,000
1993	55	1.210	1.500	45,000
1992	45	1.050	1.170	35,000
1991	52	2.335	2.600	78,000

Tablo-1: TÜİK verilerine göre 1991-2017 yılları arasında Alanya'da ipekböcekçiliği⁶

⁶ Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/>

5. Alanya İpekböcekçiliği Mektebi

Alanya'yı da kapsayan Antalya İlinin 1940'lı yıllara kadar Türkiye'nin önemli ipekçilik merkezlerinden birisi olduğunu görürüz (Deniz, 2015:320). Antalya'da ipekböcekçiliği ile ilgili ilk eğitim müessesesi 1928 yılında Yenikapı mahallesinde kurulmuştur (Aydın, 2012:180). "Antalya Böcekçilik ve İpekçilik Mektebi" adıyla kurulan bu okulun⁷ sorumluluk sahası Hatay'dan Antalya'ya kadar olan bölgeyi ve Göller bölgesini kapsamaktaydı (Deniz, 2015:320). Her yaştan, her meslekten vatandaşın katıldığı mektepte böcekçilik ve tohumculuk hakkında teorik ve uygulamalı dersler gerçekleştirilmiştir. Mekteple beraber yürütülen derslerin yanı sıra köylere, okullara, kışlalara giderek vatandaşlara da böcekçilikle ilgili kurslar ve konferanslar verilmiştir (Günbulut, 2013a:1).

1938 yılında ise bu defa Alanya'da İpekböcekçiliği Mektebi tesis edilmiştir. Okul geleneksel usullerle üretim yapan yöre halkının ipekböcekçiliği konusunda daha bilinçli ve modern yöntemlerle üretim yapabilmesi ve üretimin arttırılması amacıyla kurulmuştu ve Bursa'dan görevlendirilen Kontrolör Galip Canatay'la eğitime başlamıştı (Aydın, 2012:181; Günbulut, 2013a:1,53). Okul müdürü ise İbrahim Tevfik Yılmaz'dır (Günbulut, 2013a:1, 53). Öğrencilere ders verilen mektep binası böcek beslemeye uygun olmadığı için ayrıca bir de böcekhanesi kiralanmıştır (Aydın, 2012:181). Bu okulda 35 kadın ve 101 erkek öğrenci eğitim almış ve eğitim sürecini başarıyla tamamlayan 75 öğrenci mezun edilerek kendilerine İpekböcekçiliği Mektebi Şehadetnamesi verilmiştir (Günbulut, 2013a:91). Kursa katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu Tokuş, Güçoğlu, Doğru, Azakoğlu, Salor gibi Alanya'nın köklü ailelerinden oluşmakta idi (Günbulut, 2013a:70). Kurslar ilkbaharda her mıntıkada ipekböceği tohumu kuluçkaya konulduğu tarihten başlayarak üç ay devam etmiş, bu süre zarfında öğrencilere günde iki saat olmak üzere teorik ve gerektiği kadar uygulamalı dersler verilmişti (Günbulut, 2013a:85). Okul müdürleri gerekli hallerde böcekçilikle uğraşan yakın köyleri de gezerek konferanslar ve besleme usullerini göstermek suretiyle de halkı aydınlatmaktaydı (Günbulut, 2013a:93).

---

⁷ Türkiye'de ipekböcekçiliğini ıslah etmek ve geliştirmek amacıyla kurulan ilk eğitim kurumu Bursa'da 1888 yılında çalışmalarına başlayan "Harir Darü't-Talimi" isimli okuldur (Altun, 2013:56).

6. Alanya Yöresinde İpeğin Üretim Aşamaları

İpekböcekçiliği kapalı mekânlarda gerçekleştirilen bir uğraştır. İpekböceklerinin yetiştirildiği bu mekânlar genellikle evlerin içerisinde yer alan çeşitli oda ve bölümlerdir. Yörede ipekböceğinin beslendiği mekân “böcek odası/böcü odası” olarak tabir edilir. Nadiren bu iş için hususi olarak inşa edilmiş yapılar da karşımıza çıkabilmektedir. Bu mekânların temizliği, aydınlatılması, ısıtılması, serinletilmesi, nem oranının düzenlenmesi ve havalandırılması büyük önem ve ihtimam ister. Havadaki ani sıcaklık değişimleri böcekleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu mekânların içerisinde ahşap malzemeden meydana getirilen raf, makat veya kerevet adı verilen ahşap tezgâhlar böceklerin yetiştirildiği alanlardır. Türkiye’de ipekböceğinin beslenmesi ilkbahar ve sonbaharda yapılabilmeyle birlikte Alanya yöresinde bu işlem daima ilkbaharda gerçekleştirilmektedir. İpekböceklerinin yetiştirilme zamanı, dut yapraklarının büyüme mevsimine denk gelecek şekilde ayarlanmıştır. Buna göre böcek üretimi nisan ve mayıs ayları arasında gerçekleştirilir.

Alanya yöresinde ipekböceği yetiştirilmesi “böcü dutmak”, “ipek böcüsü dutmak” şeklinde ifade edilir. İpeğin elde edilme süreci yaklaşık kırk günlük bir süreçtir. Bu süreç yumurtaların çatlayarak larvaların meydana gelmesi ile başlar. Yumurtalar doğal olarak oldukça küçüktür, yaklaşık 2000 yumurta 1 gr. kadar ağırlığa sahiptir. Günümüzde yumurtalar Kozabirlik’ten temin edilmektedir. Kozabirlik’ten temin edilen ipekböceği yumurtaları temiz bir beze sarılarak çatlaması için sıcak bir yerde muhafaza edilir. Böceğin yumurtadan çıkışı “inficar” olarak adlandırılmaktadır. Gönüllü (1998:18). 20. yüzyılın ortalarında Alanya’da ipekböceğinin inficarı şu şekilde tasvir etmektedir:

“Alanya halkı, Mart 9’dan yani Sultan Nevruz’dan (21 Mart) sonra ipek tüccarlarından yeterli miktarda (yarım kutu, bir kutu vs.) ipekböceği tohumu alırlar. Eve gelen tohum, temiz bir kumaş parçası üzerine dökülür. Ayrıca bu tohumun içine yedi adet buğday tanesi konur. Tohum paketini evin hanımı koynuna yerleştirir. Bunun yanında evin beyi de bu paketi ilk Cuma günü, cebine katarak camiye götürür ve onunla birlikte Cuma namazı kılar. Tohum eve geldiği zaman tekrar koyundaki yerini alır. Burada 7-8 gün durur. Bu süre zarfında tohum ağarmaya başlar. Bunun üzerine paket, koyundan çıkarılır ve içine bez serilmiş bir bakır sahana açılarak yerleştirilir. Tohum ince bir tül ile örtülür. Bunun üstüne de dut yaprağı (dut pürü) konur. Tohumdan çıkan ipek böceği (ipek böcüsü) dut yaprağına gelir.”

Yumurtadan çıkan böcekler kalbur tepsilere alınarak tütün büyüklüğünde ince kıyılmış dut yaprakları ile beslenmeye başlanır. İpekböceğinin yegâne beslenme kaynağı dut yaprağıdır ve yörede “dut pürü” olarak adlandırılır. Yumurtadan ilk çıktığında siyah ya da kahverengi olan larvaların ilerleyen aşamalarda renkleri açılacaktır. Hızla büyüyen böcekler gelişme aşamaları sırasında üç ya da dört kere gömlek değiştirir. Böceklerin gömlek değiştirmesi Alanya yöresinde “uyku” olarak adlandırılır (Karacadağlı Çalık, 2017:29). Uyku devresinde hareketsiz kalan böcek bu dönemi tamamlayınca gömlek değiştirerek beslenmeye devam eder. Olgunlaşan ve koza örme aşamasına gelen böceklerin üzerine yeşil yapraklı çalı dalları konur. Bu dallar Alanya’da “şah” olarak isimlendirilmektedir (Gönüllü, 1998:18; Karacadağlı Çalık, 2017:29). Çalıya çıkan ve koza pamuğu adı verilen bir miktar ipek salgılayarak kendisini çalıya sağlamca tutturana tırtıl kozasını örmeye başlar. Tırtılın kozasını tamamlaması yaklaşık olarak üç gün sürer. Kozayı örmesinden sonra kozanın içerisinde bulunan böceğin öldürülmesi gerekmektedir. Bu işlem “koza boğdurma” olarak adlandırılır. Bu amaçla güneşte veya sıcak su buharında ısı ile öldürme işlemi gerçekleştirilir. Güneşte öldürme metodu ürün kaybına neden olabileceği için günümüzde pek tercih edilmemektedir. Sıcak buhara maruz bırakılan kozalar daha sonra kurutulur. Boğdurma işlemi gerçekleştirilen kozalara “kuru koza”, boğdurma işleminden geçirilmeyen kozalara ise “yaş koza” adı verilmektedir.

Kozadan ip elde edilmesi “koza çekme” ya da “ip çekme” olarak adlandırılmaktadır. Yörede bu işlem tümüyle geleneksel yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilmiştir. Koza çekme büyük bir ustalık ve deneyim isteyen bir işlemdir. Kozadan ip çekmek için en az üç kişi gerekir. Geçmişte koza çekiminin akrabaların ve komşuların da katıldığı bir imece şeklinde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır (Gönüllü, 1998:19). Kurutulan kozalardan ip elde etmek amacıyla sıcak su kullanılır. Evlerin altında bahçelerde büyük kazanlarda su ısıtılır kozalar sıcak suya konur ve çömçe ile karıştırılır. Yumuşayan ve uç vermeye başlayan kozalardan bir süpürge ile bu uçlar çekilir, *iğ* adı verilen gereçlerle bükülür. Daha sonra *ılgıdır* adı verilen aletle ılgıdırlanır ve kelefe haline getirilir. Ilgıdırda kelefe (çile) halinde toplanan ipek güneşte kurutulur ve katkısız sabun rendesi ile pişirilir ve asılarak kurutulur⁸. Daha sonra eleme ve çark (çıkırık) adı verilen gereçlerle makara

⁸ Bu işlemden geçirilmeyen yani pişirilmeyen ipekle yapılan dokumaya çığ dokuma, pişirilen ipekle gerçekleştirilen dokumaya ise bişik dokuma adı verilmektedir.

haline getirilir. Makaradan geçirilirken ipek tellerine büküm verilmiş olur. Büküm ipliğin kıvrılmasıdır ki bükümün hasarsız ve doğru olması kumaşın kalitesini etkileyen faktörlerden birisidir (Karacadağlı Çalık, 2017:32). Kozanın kazanda kalan posasına güğül adı verilir (Aydın, 2012:198). Güğül atılmaz ve değerlendirilir. Kazanda sabun ve küllü su ile tekrar pişirilen güğün kurutulduktan sonra kirmanla eğrilir (Gönüllü, 1998a:19). Buna “güğül bükümü” adı verilir.

Fotoğraf-4: İpek kozaları

Fotoğraf-5/6: Çile haline getirilmiş olan ipek-Alanya

Fotoğraf-7: İplik halindeki ipek-Alanya

Kozadan ip çekmenin bir diğer yolu ise “mancınık”⁹ olarak adlandırılan tertibatı kullanmaktır. Mancınık daha çok küçük ticari işletmelerde yer almıştır. İpek kozalarının kaynatılarak yumuşatıldığı ocak kısmı ile ipeğin sarıldığı ve elle çalışan çıkırık bölümünden oluşan ilkel bir tertibattır. Kazanda ısıtılan ve kaynama noktasına yakın bir ısıya getirilen suya kozalar atılır, kazanda sıcak suyun etkisiyle kozalar uç vermeye başlar, kozalara süpürge ile vurularak toplanan bu uçlar (kamçıbaşı) çıkırığa aktarılır ve ipek liflerine dönüştürülür. Çile (kelefe) haline getirilen ham ipek sabunlu suda yıkanır ve asılarak kurutulur. Daha sonra çıkırıktan geçirilerek bükülür.

7. Alanya Yöresinde İpekten Elde Edilen Ürünler, Kullanımı ve İşlevi

7.1. İpek Dokumacılığı ve İpek Dokuma Ürünler

Yakın zamanlara kadar Alanya halkı kozadan elde ettiği ipeği kendi işleyerek elde ettiği ürünleri günlük hayatında kullanmıştır (Gönüllü, 1998a:20). Günümüzde Alanya yöresinde ipek dokumacılığı büyük ölçüde Hisariçinde bulunan bazı evlerdeki basit el aletleri ve geleneksel dokuma tezgâhları marifetiyle gerçekleştirilmektedir. Bu üretim büyük ölçüde Alanya Belediyesi'nin desteğiyle devam ettirilmektedir. Kırsal kesimde de çalışan tezgâhlara tesadüf etmek mümkündür. Dokumacılığa ilişkin faaliyetlerde kadın iş gücü ön plandadır.

⁹ Ülkemizde tarihsel olarak insan gücü ve motor gücü ile çalıştırılan mancınıklar kullanılmıştır. İnsan gücü ile hareket ettirilen mancınıklar da elle ve ayakla çalıştırılanlar olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Fotoğraf-8: Çulfalık tezgâhları-Alanya

Fotoğraf-9/10: Çulfalık tezgâhında dokuma yapılması-Alanya

Yörede icra edilen ipek dokuma tekniği mekikli dokumadır. Bu kapsamda bezayağı örgüsü karşımıza çıkar. Dokumacılık yörede “curfalık” olarak adlandırılan ve ahşaptan imal edilmiş olan mekiği elde atılan, kamçısız, basit yüksek tezgâhlarda gerçekleştirilir. Dokumaların hem çözgüsü (çözün) hem de atkısı (atın) ipektir. Mekik, kirman (tengirek), masura, makas, çıkırık ve çözgü dolabı dokumacılıkta kullanılan diğer aletlerdir.

Günlük hayatta özellikle geleneksel giyim kuşamda ipekli dokuma ve kumaşlar karşımıza çıkar. Trablus (Alaiye) kuşağı, ipek fular, ipek şal, alaca kumaşı (gelinlik, mendil, göynek-gömlek, pijama, bohça, yastık kılıfı, yatak takımı, cibinlik, iç çamaşırı) yörede gerçekleştirilmiş olan başlıca ipek dokumalardır (Aydın-Çatalkaya, 2014; Karacadağlı Çalık, 2017:33). En bilinen ipek dokuma ürün ise Alanya kuşağıdır. Dikdörtgen formundaki kuşakların çözgüsü genellikle beyaz ipektен hazırlanmıştır. Genişliği yaklaşık 20 cm ve uzunluğu da üç metre kadardır. Tek renkli veya çok renkli olabilmektedir (Aydın, 2012:185). Ali Rıza Gönüllü (1998a:20-21), kuşakları ipek kuşak ve gügül kuşak olmak üzere iki ana gruba ayırır ve ipek kuşakların da kendi içinde ak ve ala kuşak olmak üzere ikiye ayrıldığını yazar.

7.2. Alanya Yöresinde İpek Kozasından Çiçek ve Dekoratif Ürün Yapımı

Günümüzde Alanya’da ipek kozalarının çeşitli şekil ve boyutlarda kesilmesiyle elde edilen parçaların boyanması ve birleştirilmesi sonucu çeşitli dekoratif ürünler (dekoratif ev eşyaları, çiçekli panolar, aksesuarlar, yaka çiçekleri ve takılar) meydana getirilmektedir. Kozadan üretilen çiçekler “kozak çiçeği” olarak da adlandırılır. Çiçek modelleri canlı çiçeklere bakılarak çıkartılır. Begonvil, portakal çiçeği, kır çiçeği, gelincik, dağ lalesi, sümbül ve nergis en yaygın modellerdir. Üretim amacıyla ipek kozasının dışında çiçek sap ve dallarını yapmak için çiçek teli, kurdela, çeşitli ipler ve yapıştırıcı da kullanılır.

Fotoğraf-11: Çeşitli şekillerde kesilmiş olan kozalar-Alanya

Sözlü kültürde koza çiçeği yapımcılığının Alanya’da başlaması ve yaygınlaşması konusunda yaklaşık bir asır önce Japonya veya Çin’den gelen ve Alanya iskelesine yanaşan bir gemi ile bir bağ kurulmaktadır.

Fotoğraf-12/13: İpek kosasından yapılmış olan çiçek örnekleri-Alanya

Kozalar jilet maket bıçağı ya da nakış makası ile enine, boyuna ya da verrev olmak üzere üç farklı şekilde kesilerek hazırlanmaktadır. Daha sonra

koza parçaları meydana getirilecek çiçeğe göre uygun renkte ve çeşitli boya maddeleri ile boyanmaktadır. Bu amaçla doğal boyalar ya da viktorya kumaş boyası kullanılmaktadır. Doğal boyama amacıyla Soğan kabuğu, nar kabuğu, vişne, çay suyu, ceviz yaprağı, ceviz kabuğu gibi maddelerden yararlanılır. Son olarak alacağı form veya tasarlanan kompozisyona göre dikilerek ya da iplikle bağlanarak birleştirilmektedir (Zaimoğlu, 2012:173).

7.3. İpek İple Oya Örucülüğü

Oyalar renkli ipliklerle, tığ, mekik, iğne, firkete aracılığı ile örülen; iki veya üç boyutlu olabilen ince dantelalardır. Alanya yöresinde oya yapımıcılığında kullanılan hammaddelerden birisi de ipektir (Karacadağlı Çalık, 2017:60). Yörede ipek iplik kullanılarak meydana getirilen oylar geleneksel kıyafetlerden çeyiz eşyasına ve ev içi aksesuarlara kadar birçok alanda karşımıza çıkabilmektedir.

8. Sonuç ve Değerlendirme

Yaprakları ipek böceğinin yegâne besin kaynağı olan dut ağacının yetiştirilmesinden ham ipek elde edilmesine ve hatta çeşitli ürünlere dönüştürülmesine kadar geçen bütün aşamaları kapsayan ipekböcekçiliği yardımcı bir tarım kolu olarak değerlendirilmekle birlikte aslında son derece kadim bir meslek ve sanattır. Kökleri binlerce yıl öncesine ve Asya kıtasının derinliklerine uzanan bu sanatın günümüz Türkiye topraklarında yaşatıldığı belli başlı merkezlerinden birisi de Antalya iline bağlı olan Alanya'dır. Ortaçağ'da bir korsan merkezi iken Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat tarafından fethedilen ve Türkiye Selçukluları Devletinin kışlık başkenti haline getirilen Alanya sahip olduğu zengin kültürel mirasla ilgi uyandırmaktadır.

İpekböcekçiliği ve ipek dokumacılığı Alanya geleneksel kültürü, sosyal yaşamı ve yöre ekonomisinde geçmişte oldukça mühim bir yer işgal etmiş olup, ipek ve ipekböcekçiliğinin önemi günümüzde de kısmen devam etmektedir. Geçmişte ipekböcekçiliğinin bir kazanç kapısı olmasının yanı sıra ipek üretimi yapan ailelerin elde ettikleri ürününün bir kısmını da kendi günlük ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kullandıkları bir vakıdır. İpek kumaşlar Alanya geleneksel giyim-kuşamında önemli bir yer tutar (Avcı, 2010). İpekböcekçiliği yöre mimarisinde de karşılığını bulmuş, konutu oluşturan mekanlar böcek üretimine uygun olarak biçimlendirilmiştir. Alanya Hisariçinde yer alan bazı evlerde ipek

dokuma için kullanılan odalar yer almaktadır (Kapancı, 2008:40). İpek, yörede maddi kültürün yanı sıra gelenekler¹⁰ ve sözlü kültürde de karşımıza çıkan bir unsurdur¹¹. Yöreyle ait bir bilmece ipekböceğini konu alır:

Nesnedir nesne

Bülbül kafeste

Yem yemez su içmez

Böyle bir nesne (İpekböceği) (Gönüllü, 1998b:26).

Günümüzde önemli bir turizm merkezi olan ve belki de Akdeniz bölgesinin en münbit topraklarına sahip olan Alanya, her yıl yüzbinlerce turisti ağırlamaktadır. Gerek ipekböcekçiliğinin ve gerekse ipekten elde edilen çeşitli ürünlerin kültür turizminin geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi açısından büyük bir potansiyel taşıdığı ortadadır. Hâlihazırda yöre turizminde kültürel, hediyelik ve turistik eşya olarak işlev gören ipekli dokuma, ipekli giyim eşyası, ipek kozalarından elde edilen dekoratif ürün ve aksesuarlar sağlam bir altyapı ve organizasyonla güçlendirilerek Alanya ipeği bir marka haline dönüştürülebilir. Hiç kuşkusuz suni ipek ve sentetik iplik kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte eski pazarını kaybetmesine rağmen ipek halen tercih edilen ve severek kullanılan bir üründür. Ayrıca çok fazla yatırım ve sermaye gerektirmeyen ipekböcekçiliğinin tarım alanlarının ve alternatif gelir kaynaklarının kısıtlı olduğu bölgelerde gelir sağlayarak işsizliğin önlenmesi ve köyden kente göçü engellemesi gibi işlevleri de bulunmaktadır (Taşkaya Top, 2011).

Alanya Belediye Başkanlığı “Dut Ağacından Dokuma Tezgâhına” isimli bir proje yürüterek bu mirasa güçlü bir destek vermiştir. Belediye ayrıca 2012 yılından itibaren “İpekböcekçiliği”, ”İpek Dokuma”, “İpek Kozasından Çiçek Yapımı” ve “İpek İğne Oyası” gibi kurslar açmıştır. Aynı şekilde Belediye tarafından Alanya’da ipek kültürünü konu alan sergiler gerçekleştirilmiştir. Alanya’da Hüseyin Azakoğlu Kent Müzesi, Alanya Belediyesi Ömürlü- Kemal Atlı Kültür Evi, Geleneksel El Sanatları merkezi olarak değerlendirilen Sandık Emimi Kayhanlar Evi ve Alanya Arkeoloji Müzesi Alanya’da geçmişte meydana getirilmiş ipek dokuma örneklerinin

¹⁰ Alanya yöresi evlenme geleneklerinde düğün evine odun getiren develere ipek mendil ve bürüncük gömlekler bağlanması şeklinde bir uygulama bulunmaktaydı (Hacıhamdioğlu, 1996:159).

¹¹ İpek, Antalya yöresi halk hekimliğinde de kullanımı olan bir üründür. Türk Akdeniz Dergisinde 1937 yılında yayımlanan bir yazıda konuya ilişkin şu bilgi bulunmaktadır: “Yürümeye başlarken sık sık düşen küçük çocuğun düşmemesi için bacakları ince bir ipekle bağlanır, ön tarafına bir parça ekme konur, arka tarafında bir köpek getirilir, ona çocuğun iki bacağı arasındaki ipek kopartılır ve bu ekme yedirilmiştir.” (Kayalı, 197:16).

Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme

muhafaza edildiği ve sergilendiği en önemli mekânlardır.

İpekböcekçiliği ve ipek dokumacılığının Alanya'nın zengin kültürel dünyasında bir renk olarak yaşatılması son derece önemlidir. Bunun yanı sıra ipekböcekçiliği konusunda gerçekleştirilecek olan yeni koruma ve geliştirme (ürün tasarımı, tanıtım ve pazarlama) çalışmalarının gerek Alanya ve gerekse Türkiye ekonomisine önemli bir girdi sağlayacağı da aşîkârdır.

Kaynakça

- ALTUN, D. (2013). XIX. Yüzyılda Bursa'da İpek Böcekçiliği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ANONİM (2012), Dünden Bugüne Antalya, I-II, Antalya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- ATASOY, N. (2001). İpek Osmanlı Dokuma Sanatı, İstanbul: TEB İletişim ve Yayıncılık.
- ATAV, R.; NAMIRTI, O. (2011). "İpek Liflerinin Dünu ve Bugünü", Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarımı Dergisi, 1(3), 112-119.
- AVCI, Z. (2010). Alanya Baş Süslemeleri ve Giyim Özelliklerinin Araştırılarak Turistik Bebek Üzerinde Simgeleştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AYDIN, Ö. (2011). "Alanya İpek Çeyiz Dokumaları", Uluslararası İpek Böcekçiliği ve İpekli Dokumalar Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi, 25-28 Ekim 2011, Alanya.
- AYDIN, Ö. (2012). "Alanya İpekli Dokumaları", Alanya XII. Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, 4-6 Mayıs 2012, Konya: Alanya Kültür-Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 180-198.
- AYDIN, Ö.; ÇATALKAYA, E. (2014). "Akdeniz Bölgesi Mekikli Dokumaların Atlas Çalışması", ART-E Dergisi, Teke Yöresi Kültürel Değerleri Özel Sayısı, 96-117.
- BARIŞTA, Ö. (1992). "Alanya ve Çevresinin Dokumaları", II. Alanya Tarih Ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, 25-26 Nisan 1992, Alanya.
- BAŞKAYA, Z. (2013). "Gelişimi ve Dağılışı Bakımından Türkiye İpekböcekçiliğinde Bilecik İlinin Yeri, Sorunları ve Çözüm Önerileri", Doğu Coğrafya Dergisi, 18 (30), 257-286.
- BOZKURT, N. (2000). "İpek", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 22, 361-362.
- BOZKUŞ, M.A. (2016). "Ortaçağ Alanya'sında Ticaret ve Ticari Yollar", Phaselis Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi, 2, 209-223
- DALSAR, F. (1960). Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekçilik, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- DAVULCU, M.; TOKAT, M.; YÖRÜR, S. (2015). Antalya'da Yaşayan Geleneksel Meslek, Sanat ve Zanaatlar-The Living Traditional Professions, Arts and Handicrafts of Antalya, Antalya: Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

- DENİZ, M. (2009). Cumhuriyet’ in İlk Yıllarında Antalya Şehrinde Eğitim (1923-1950), Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DENİZ, M. (2015). “Kapatılan Antalya İpekböcekçiliği Mektebi ve Antalya’da İpekçilik”, Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 (2), 319-327.
- EMECEN, F. (1991). “Antalya”, İslam Ansiklopedisi, c.3, İstanbul: TDV Yayınları, 232-236.
- GENÇ, F. (1995). İpekböceği Yetiştirme Teknikleri, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- GÖNÜLLÜ, A.R. (1998a). “Alanya’da İpek Dokumacılığı”, 1. Antalya Yöresi El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, 16 Ekim 1998, Antalya: Antalya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, 18-21.
- GÖNÜLLÜ, A.R. (1998b). Alanya Folklorundan Derlemeler, Antalya: Derya Ofset Matbaacılık.
- GÖNÜLLÜ, A.R. (2003). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Alanya (1908-1938), İstanbul: Marmara Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- GÖNÜLLÜ, A.R. (2008). Demokrat Parti Dönemi’nde Antalya (1950-1960), Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- GÖNÜLLÜ, A.R. (2010). Cumhuriyet Döneminde Antalya (1923-1960), İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- GÜÇLÜ, M. (1997). XX.Yüzyılın İkinci Yarısında Antalya, Antalya: ATSO Kültür Yayınları.
- GÜÇLÜ, M. (2012). "Cumhuriyetin 15. Yılında Alanya Kazası", Alanya XII. Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, 4-6 Mayıs 2012, Konya: Alanya Kültür-Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 458-471.
- GÜNBLUT, A. (2013a). Cumhuriyet Döneminde Antalya’da İpekböcekçiliği Eğitimi (1926-1960), Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- GÜNBLUT, A. (2013b). Alanya İpekböcekçiliği Mektebi, Alanya: Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- GÜRBOĞA, N. (2008). “Osmanlı Taşrasında Belediye İdaresi: Alanya Belediyesi (1914-1915)”, ÇTTAD, VII (16-17), 165-185.
- HACIHAMDİOĞLU, T. (1996). “Alanya’da Aratma Geleneği”, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri, Alanya: Alanya Belediyesi Yayınları, 159-160.
- HACIHAMDİOĞLU, T. (2009). Alanya Ağzından Esintiler, Konya: Alanya Kültür-Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları.
- İMER, Z. (2005). “Miladi Dönem Öncesi Orta Asya’da İpek”, Bilig, 32, 1-32.
- İNALCIK, H. (2000). “İpek”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 22, 362-365.
- İNALCIK, H. (2008). Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- KAPANCI, M. (2008). Alanya Kaleiçi Evleri, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme

- KARACADAĞLI ÇALIK, S.G. (2017). Alanya’da Yaşayan El Sanatları, Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- KARAGEDİK, N. (2006). “XIX. Yüzyıl Ortalarında Alaiye Merkezde İskan Nüfus Ve Mesleki Yaşam-1844 Tarihli Temetuat Defterlerine Göre”, IV.Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri, Alanya: ALSAV Yayınları.
- KARAGEDİK, N. (2012). "19. Yüzyıl Ortalarında Alaiye Sancağında Reaya'nın Kaza Ekonomisindeki Durumu (Temettuat Defterlerine Göre)", Alanya XII. Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, 4-6 Mayıs 2012, Konya: Alanya Kültür-Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 208-229.
- KAROL, S.; SULUDERE, Z.; AYVALI, C. (1998). Biyoloji Terimleri Sözlüğü, Ankara: TDK Yayınları.
- KAYALI, K.K. (1937). “Antalya Folkloru-Doğum ve Çocuk Büyütme Hakkında”, Türk Akdeniz Dergisi, 2, 15-17.
- KORAŞ, H. (2018). “İpek Kelimesi, Kökeni Üzerine Tartışmalar Ve Kavram Alanı”, Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, III (1), 171-179.
- MERÇİL, E. (2000). Türkiye Selçukluları’nda Meslekler, Ankara: TTK Yayınları.
- MOĞOL, H. (1992). “Antalya’da İpek Üretimi”, Türk Dünya Araştırmaları, s.79, 96.
- OĞUZ, B. (2004). Türkiye Halkının Kültür Kökenleri-4 (Dokuma ve Giyim Teknikleri), İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları.
- ÖZGÜR, M. (1996). “Türkiye’de İpekböcekçiliği”, A.Ü. DTCE. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, 12, 95-106.
- ÖZKAN, S.H. (2011). “XVI. Yüzyıl Alaiye Sancağında Dokuma Ve Tekstil Sanayisinde Kullanılan Ürünlerin Üretimi”, ARIŞ Halı, Düz Dokuma, Kumaş, Giyim, Kuşam Ve İşleme Sanatları Dergisi, 4 (5), 96-101.
- SEYİRCİ, M. (1991). “Alanya’da Dokumacılık”, 1.Alanya Tarih ve Kültür Semineri, 16 Şubat 1991, Alanya Kaygusuz Abdal ve Çevre Kültürü Araştırma Derneği, Alanya.
- SEYİRCİ, M. (1993). “Alanya Dokumaları”, Alanya 1. Tarih Ve Kültür Semineri, 81-86, Alanya.
- SÖYLEMEZOĞLU, F. (1995). Antalya İlinde Üretilen İpekböceği (Bombyx Mori) Kozalarının Koza Kalitesi ve Kozalardan Çekilen İpek Liflerinin Bazı Teknolojik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- SYDYKOVA, G. (2009). Türkiye’deki İpekli Tekstil Ürünleri ve Sanayisi’nin Dünü ve Bugününün Saptanması ve Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞAHAN, Ü. (2011). İpekböcekçiliği, Bursa: Dora Yayınları.
- TAŞKAYA TOP, B. (2011). “Türkiye’de İpekböcekçiliği Pazarlamasında Kozabirlik’in Rolü”, TEPGE Bakış, 13, 1-8.
- TOPRAK, A. (2008). Doğu-Batı Kültürel Etkileşiminde İpekyolu (Başlangıçtan Göktürk Dönemi Sonuna Kadar), Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YURTOĞLU, N. (2017). "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de İpek Böcekçiliği (1923-1950)",
Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XVII (34), 159-189.

ZAIMOĞLU, Ö. (2012). "Alanya Koza Çiçekçiliği ve Yaşayan Bir Usta: Belgüzar Afyoncu", Alanya
XII.Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, 4-6 Mayıs 2012, Konya: Alanya Kültür-Sanat
ve Turizm Vakfı Yayınları, 170-179.

<http://www.kozabirlik.com.tr/>

Alanya Halk Kültürü Alan Araştırması Derleme Notları, 2013

Alanya Halk Kültürü Alan Araştırması Derleme Notları, 2014

Alanya Halk Kültürü Alan Araştırması Derleme Notları, 2016